

سنجهش نگرش روستائیان در خصوص طرح جابه‌جایی روستا

(مورد مطالعه: روستای اسلامیه)

سید اسکندر صیدایی*، یونس آزادی**، محمد رضا بسحاق***

۱۳۹۱/۱۰/۰۴

۱۳۹۳/۱۱/۱۲

تاریخ دریافت مقاله:

تاریخ پذیرش مقاله:

چکیده

در طول تاریخ در سراسر دنیا و از زمان برپایی سکونتگاه‌های روستایی، همواره بخشی از این سکونتگاه‌ها به‌دلایل مختلف از مکان اولیه خود به مکان‌های دیگر جابه‌جا شده‌اند. این جابه‌جایی‌ها به‌دلایل مختلفی از جمله بلایای طبیعی، حفاظت از منابع طبیعی، جنگ، پروژه‌های توسعه و سایر عوامل صورت می‌گرفته است. بررسی تجارب صورت گرفته نشان می‌دهد که با وجود جنبه‌های مثبت جابه‌جایی‌ها، بخشی از روستائیان جابه‌جا شده از نحوه جابه‌جایی محل سکونت خود رضایت کامل ندارند. از مهم‌ترین عوامل نارضایتی روستائیان در این زمینه می‌توان به از دست دادن زمین و سلب قانونی مالکیت، از هم گسیختگی خدمات و شبکه‌های اجتماعی، از بین رفتن منابع درآمدی، بروز نتش‌های اجتماعی، کمبود اعتبارات و مشکلات دریافت آن‌ها جهت ساخت‌وساز در مکان جدید، طراحی سکونتگاه‌ها به سبک شهری، تحلیل یا از بین رفتن هویت فرهنگی، اقتدار سنتی و پتانسیل کمک متقابل، عدم مشارکت روستائیان در فرایند جابه‌جایی روستا، مشکلات کالبدی سکونتگاه‌های جدید و غیره اشاره نمود روستای اسلامیه از توابع بخش شیروان شهرستان شیروان چرداول استان ایلام از جمله روستاهایی است که در سال‌های گذشته به‌دلیل کمبود فضای مسکن و بهداشتی، فرایند جابه‌جایی آن انجام شده است. از این رو روش تحقیق در این پژوهش به صورت توصیفی- تحلیلی و با استفاده از جمع‌آوری اطلاعات به روش میدانی از قبیل تکمیل پرسشنامه، مصاحبه و مشاهده انجام گرفته است. در این مطالعه شاخص‌هایی از جمله مسکن و اعتبارات اختصاصی به روستائیان جهت ساخت مسکن، وضعیت کالبدی، دسترسی روستائیان به خدمات، بررسی میزان مشارکت روستائیان در اجرای طرح، تأثیرات اجرای طرح بر معیشت روستائیان و ... در نظر گرفته شده و همچنین از تعداد ۴۴ سرپرست خانوار در مکان جدید روستا نظرسنجی انجام شده است. هدف تحقیق حاضر سنجهش نگرش ساکنان سایت جدید روستای اسلامیه راجع به طرح جابه‌جایی روستا در بعدی از جمله سکونتگاه (مسکن، معابر و دفع آب‌های سطحی و فاضلاب)، دسترسی به خدمات زیربنایی و روینایی، مشارکت روستائیان در اجرای طرح، تأثیر جابه‌جایی بر معیشت ساکنان و رضایتمندی روستائیان می‌باشد. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که روستائیان در اجرای طرح، تأثیر جابه‌جایی بر معیشت ساکنان و رضایتمندی روستائیان می‌باشد. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که روستائیان در مجموع از طرح جابه‌جایی روستا رضایت دارند و از جهاتی از جمله جابه‌جایی روستا، مکانیابی سایت، سازگاری با همسایگان، دسترسی به برخی از خدمات انتظارات آن‌ها برآورده شده است. اما از جهاتی دیگر از جمله وضعیت معابر و کانال‌کشی روستا، مشارکت روستائیان در اجرای طرح و تأثیر اجرای طرح بر معیشت روستائیان، مشکلاتی برای ساکنان سایت ایجاد شده است.

واژگان کلیدی: سکونتگاه، جابه‌جایی، نگرش روستائیان، روستای اسلامیه.

* دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه اصفهان.

** دانشجوی دکترای جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه اصفهان. y.azadi@ymail.com

*** دانشجوی دکترای جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه اصفهان.

مقدمه

در بخش شیروان از توابع شهرستان شیروان چرداول که روستای مورد مطالعه در آن واقع شده است نیز می‌توان به روستاهای جابه‌جا شده یا در حال جابه‌جایی اشاره نمود. از جمله این روستاهای می‌توان به روستاهای لری‌نی علیا و سفلی اشاره نمود که به‌دلیل مشکلات زیست محیطی و کمبود فضا جهت توسعه فیزیکی، روستا به مکانی دیگر جابه‌جا گردید. از دیگر روستاهای جابه‌جا شده این بخش، روستای چم جنگل می‌باشد که به‌دلیل واقع شدن در بستر رودخانه سیمراه و طغیان این رودخانه در دهه ۱۳۷۰، جابه‌جا گردید. روستائیانی که محل زندگی آنان جابه‌جا شده است در مکان جدید زندگی خود انتظاراتی از جمله دسترسی به زمین، فراهم شدن امکانات زندگی، حمل و نقل و دسترسی مناسب به بازار، دسترسی به خدمات بهداشتی مناسب، دسترسی مطلوب به مراکز آموزشی و دسترسی به سایر امکانات و تسهیلات مورد نیاز زندگی را دارند(Iones,2005). اما بررسی تجارب صورت گرفته نشان می‌دهد که با وجود جنبه‌های مثبت جابه‌جایی‌ها، بخشی از روستائیان جابه‌جا شده از نحوه جابه‌جایی محل سکونت خود رضایت کامل ندارند. از مهم‌ترین عوامل نارضایتی روستائیان در این زمینه می‌توان به از دست دادن زمین و سلب قانونی مالکیت، از هم گسیختگی خدمات و شبکه‌های اجتماعی، از بین رفتن منابع درآمدی، بروز تنش‌های اجتماعی، کمبود اعتبارات و مشکلات دریافت آن‌ها جهت ساخت و ساز در مکان جدید، طراحی سکونتگاه‌ها به سبک شهری، تحلیل یا از بین رفتن هویت فرهنگی، اقتدار سنتی و پتانسیل کمک متقابل، عدم مشارکت روستائیان در فرایند جابه‌جایی روستا، مشکلات کالبدی سکونتگاه‌های جدید و غیره اشاره نمود(حبیب و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۸۸، میرنوروزی و همکاران، ۱۳۸۹: ۲۴). لذا هدف از تدوین این مقاله، سنجش نگرش ساکنان

همواره بخشی از سکونتگاه‌ها به دلایل مختلف در طول تاریخ از مکان اولیه خود به مکان‌های دیگر جابه‌جا شده‌اند. این جابه‌جایی‌ها دلایل مختلفی داشت که از آن جمله می‌توان به مواردی همچون بلایای طبیعی، حفاظت از منابع طبیعی، جنگ، پروژه‌های توسعه و ... اشاره کرد.(mortazavi,2006: 112). از نظر فنی نیز در اغلب برنامه‌های بازسازی، سیاست جابه‌جایی کل یا بخشی از سکونتگاه، به عنوان راه حلی مناسب جهت کاهش خطر و اینمی از پدیده‌هایی چون زلزله، سیل، رانش زمین و غیره مورد ملاحظه قرار می‌گیرد(حبیب و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۸۷). در ایران تعدادی از روستاهای دلایل مختلف از جمله بروز حوادث طبیعی، پروژه‌های توسعه، احداث سد، واقع شدن بر روی آثار تاریخی، خشکسالی، جنگ، مشکلات کالبدی و زیست محیطی مکان قبلی و ... جابه‌جا شده‌اند. از جمله این جابه‌جایی‌ها می‌توان جابه‌جایی ۱۲ روستا پس از زلزله سال ۱۳۷۵ اردبیل، جابه‌جایی ۲۲ روستا پس از زلزله سال ۱۳۷۵ بجنورد و شیروان، جابه‌جایی ۲ روستا پس از زلزله سال ۱۳۸۵ لرستان (سایت بنیاد مسکن انقلاب اسلامی) جابه‌جایی روستاهای واقع در جنگل‌های شمال به‌منظور حفاظت از جنگل، روستاهای جابه‌جا شده استان کرمان پس از وقوع زلزله و غیره را می‌توان برشمرد(خبرگزاری مهر). در استان ایلام نیز به دلایل مختلف تاکنون روستاهایی جابه‌جا شده‌اند یا در دست اقدام جهت جابه‌جایی می‌باشند. از جمله این موارد می‌توان جابه‌جایی روستای سرتنگ شهرستان ایوان به‌دلیل واقع شدن در حوضه سد کنگیر (www.roostannews.ir) و روستای فرخ آباد دهلران که به‌دلیل بالا آمدن سطح آب‌های زیرزمینی در دست اقدام جهت جابه‌جایی می‌باشد را ذکر نمود(بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان ایلام).

ادامه داده‌های پژوهش با استفاده از آزمون t مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند.

سؤالات و فرضیات تحقیق

سؤالی که سعی می‌گردد با انجام پژوهش حاضر به آن‌ها پاسخ داده شود این است که "ساکنان سایت جدید روستای اسلامیه درخصوص طرح جابه‌جایی روستا چه دیدگاهی دارند؟" برای پاسخ به سؤال فوق، فرضیات زیر مورد آزمایش قرار می‌گیرند:

۱. به نظر می‌رسد ساکنان سایت جدید روستای اسلامیه از وضعیت مسکن خود و اعتبارات اختصاص یافته به آن‌ها جهت ساخت مسکن رضایت دارند.
۲. به نظر می‌رسد ساکنان سایت جدید روستای اسلامیه از وضعیت معابر و شیوه دفع آب‌های سطحی و فاضلاب‌های خانگی رضایت ندارند.
۳. به نظر می‌رسد ساکنان سایت جدید روستای اسلامیه از نحوه دسترسی به خدمات زیربنایی و روبنایی در محل زندگی خود رضایت دارند.
۴. به نظر می‌رسد روستائیان در فرایند جابه‌جایی روستای اسلامیه مشارکت چندانی نداشته‌اند.
۵. به نظر می‌رسد که طرح جابه‌جایی روستای اسلامیه بر معیشت ساکنان آن تأثیر منفی داشته‌است.
۶. به نظر می‌رسد طرح جابه‌جایی روستایی اسلامیه در ابعادی همچون طرح جابه‌جایی روستا، مکانیابی سایت و سازگاری با همسایگان توانسته است رضایت ساکنان سایت را تأمین کند.

پیشینه تحقیق

بررسی‌های صورت گرفته نشان می‌دهد فعالیت‌های علمی در ارتباط با موضوع یا در ارتباط با بخشی از موضوع انجام گرفته است که در ذیل به چند نمونه از آن‌ها اشاره می‌گردد.

سایت جدید روستای اسلامیه در خصوص طرح جابه‌جایی روستای مذکور است که به دلیل مشکلات زیست محیطی و عدم امکان توسعه فیزیکی روستا (منع: دهیاری روستای اسلامیه) در سال‌های گذشته توسط بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان ایلام از مکان اولیه خود به مکانی در حدود ۱ کیلومتری مکان قبلی و در حاشیه جاده اصلی لومار - سرابله و ایلام جابه‌جا گردیده است. روش‌شناسی

روش تحقیق در این پژوهش به صورت توصیفی- تحلیلی می‌باشد. جامعه آماری این تحقیق سرپرستان خانوار روستای اسلامیه بخش شیروان از توابع شهرستان شیروان چرداول ($N=62$) می‌باشد. پژوهش حاضر از نظر هدف یک تحقیق کاربردی است که با رویکرد ترکیبی انجام گرفته است. ابزار اصلی پژوهش حاضر، پرسشنامه‌ای است که روایی محتوای آن با کسب نظرات تنی چند از اساتید دانشگاهی به تأیید نهایی رسیده است. روش نمونه‌گیری در بررسی حاضر به صورت اتفاقی بوده است. این روش یکی از ساده‌ترین روش‌ها است یعنی اینکه افرادی مورد مطالعه قرار می‌گیرند که در دسترس باشند (حافظ نیا، ۱۳۸۹، ۱۶۱). این مطالعه براساس شاخص‌هایی کلی از جمله مسکن و اعتبارات اختصاصی به روستائیان جهت ساخت مسکن، وضعیت کالبدی، دسترسی روستائیان به خدمات، بررسی میزان مشارکت روستائیان در اجرای طرح، تأثیرات اجرای طرح بر معیشت روستائیان و ... براساس نظر سنجی از تعداد ۴۴ سرپرست خانوار ساکن در مکان جدید روستا که در محل حضور داشته و حاضر به همکاری در انجام این پژوهش شده‌اند صورت گرفته است. نتایج بررسی‌های اولیه نشان می‌دهد که با داده‌های کسب شده و با استفاده از فرمول ویژه آلفای کرونباخ در نرم‌افزار SPSS، ضریب اعتبار پرسشنامه با بیش از ۰/۷۴ مناسب بوده است. در

مرتضوی (۲۰۰۶) در مقاله‌ای تحت عنوان "مهاجرت دائمی: مطالعه جابه‌جایی روستایی" به مطالعه روستای جابه‌جا شده انگلارود مازندران که بر اثر سیل سال ۱۳۷۰ خسارت دیده، پرداخته است. محقق در مطالعه خود به این نتیجه رسیده است که جابه‌جایی روستا منجر به جدایی خانواده‌های گسترده، استفاده از زمین اختصاص یافته برای امکانات عمومی جهت ساخت‌وساز مسکونی، کاهش فعالیت‌های دامداری و کشاورزی و افزایش نرخ مهاجرت شده است (Mortazavi, 2006: 112).

مطیعی لنگرودی و بخشی (۱۳۸۹) در مقاله‌ای تحت عنوان "نقش اعتبارات بهسازی مسکن در توامندی و ماندگاری جمعیت روستایی دهستان بیهق، شهرستان سبزوار" به بررسی نقش اعتبارات مقاوم‌سازی مسکن بر جامعه روستایی پرداخته است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که پرداخت اعتبارات مسکن، ضمن ایجاد توامندی و رضایت‌مندی روستایان در زمینه مسکن، در ماندگاری جمعیت در روستاهای نیز مؤثر است (مطیعی لنگرودی و بخشی، ۱۳۸۹: ۳۱).

افراخته و هواسی (۱۳۹۰) در مقاله‌ای تحت عنوان "تحلیلی بر نقش وام مسکن در توسعه روستایی مطالعه موردنی: دهستان سیدابراهیم دهلران" به این نتیجه رسیده‌اند که سیاست وام مسکن روستایی با توفیق کامل همراه نبوده است. زیرا در قالب برنامه‌ریزی سیستماتیک و جامع توسعه روستایی و هماهنگ با اهداف توامندسازی ارائه نشده است (افراخته و هواسی، ۱۳۹۰: ۵۵).

شایان و همکاران (۱۳۸۹) در مقاله‌ای تحت عنوان "ارزیابی میزان رضایت‌مندی روستایان از محیط سکونتگاهی: مطالعه موردنی شهرستان کمیجان" به این نتیجه رسیده‌اند که سطح رضایت در ۷۱ درصد سکونتگاه‌ها کمتر از حد انتظار است. همچنین نتایج این مطالعه نشان داده است که ابعاد کالبدی، طبیعی و

اقتصادی بیشترین تأثیر را بر میزان رضایت‌مندی روستایان دارند (شایان و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۵۵).

رحمانی فضلی و کاویانی (۱۳۸۸) در مقاله‌ای تحت عنوان "اثر بخشی اعتبارات خرد در بهسازی مسکن روستایی، مورد مطالعاتی: سکونتگاه‌های روستایی شهرستان سقز" به این نتیجه رسیده‌اند که واگذاری اعتبارات خرد بر بهسازی مسکن روستایی اثر بخش بوده است (رحمانی فضلی و کاویانی، ۱۳۸۸: ۳۰).

شمس الدینی و همکاران (۱۳۹۰) در مقاله "تأثیر نوسازی مسکن روستایی بر اقتصاد معیشتی روستایان، مطالعه موردنی: بخش مرکزی شهرستان ممسنی" به این نتیجه رسیده‌اند که عدم سازگاری پلان برخی از مسکن ساخته شده با نوع فعالیت دامداری در روستاهای، موجب رویگردنی بیش از ۷۵ درصد از روستاییان از فعالیت‌های دامداری شده است (شمس الدینی و همکاران، ۱۳۹۰: ۵۷).

چارچوب نظری

مفهوم جابه‌جایی معمولاً به صورت تغییر مکان فیزیکی و تغییر معیشت (برای رفع محرومیت) مورد تعریف واقع گردیده است (WBED, 1996, 28). ولی می‌توان گفت این مقوله همیشه با توسعه فعالیت‌ها، توجه به محیط زیست و مباحث سیاسی پیوند داشته است (Munshifwa, 2007, 3). در زمینه اسکان مجدد روستایی که جابه‌جایی یکی از مهم‌ترین انواع آن است، در سطح جهان و همچنین در ایران، تجربیاتی در زمینه طرح‌های توسعه کشاورزی، بازسازی مناطق روستایی آسیب‌دیده از سوانح طبیعی از جمله سیل، زلزله، خشکسالی و رانش زمین و نیز طرح‌های تأمین آب (احدات سد) وجود دارد. در برخی از کشورها از جمله مالزی، سریلانکا، اندونزی و حتی کشورهای توسعه یافته تجربیاتی در زمینه اسکان مجدد به دست آمده که نتایج این تجربیات از توفیق ناچیز آن‌ها حکایت می‌کند (رضوانی، ۱۳۸۳: ۱۸۷). در زیمبابوه

بازسازی‌ها و یا برپایی آبادی‌های جدید پس از وقوع سوانح طبیعی با عدم اقبال مردمی و مسائل مختلف پس از اسکان روبرو می‌گردد. اهم اینگونه ضوابط عبارتند از: لحاظ کردن موقعیت طبیعی، ساختار زمین، شکل ناهمواری و شبیب زمین، فقدان سوانح طبیعی، دسترسی مناسب به منابع کافی آب سطحی یا زیرزمینی (سعیدی، ۱۳۸۷: ۷-۹).

ضوابط اجتماعی - اقتصادی

در پروژه‌های اسکان مجدد از جمله جابه‌جایی روستاهای، مدنظر قرار دادن ضوابط اجتماعی - اقتصادی بسیار حائز اهمیت است. زیرا در صورت لحاظ نکردن این ضوابط، جنبه جامع و پایداری آن ناقص خواهد شد و پروژه با مشکلاتی مواجه خواهد شد. از جمله اهم این ضوابط موارد زیر را می‌توان برشمود:

- توجه به فرهنگ، سابقه و سنت‌های یکجانشینی؛
- امکانات بالقوه برای برپایی و توسعه آموزش‌های عمومی؛
- عنایت به روابط و پیوندهای قومی، مذهبی، طایفه‌ای و همسایگی و مجاورت کالبدی و درون سکونتگاهی؛
- ملاحظات مربوط به مهارت‌های شغلی در کنار نوع معیشت و نحوه گذران اقتصادی؛
- فعالیت اقتصادی و تولیدی و انواع آن با توجه به الزامات و فضاهای لازم برای هر یک از آن‌ها؛
- امکان دسترسی به بازارهای محلی و شهری؛
- امکان و دامنه اضافه تولید و امکانات مبادله کالایی؛
- مشارکت گروه‌های هدف در تمام مراحل برنامه‌ریزی؛
- مدنظر قرار دادن معیشت گروه‌های هدف؛
- توجه به رضایتمندی گروه‌های هدف به عنوان هدف اصلی (سعیدی، ۱۳۸۷: ۹، رضوانی، ۱۳۸۳ و صیدایی، ۱۳۸۷). شایان ذکر است که اگر بازتوانی اقتصادی در اسرع زمان انجام پذیرد، می‌توان زمینه‌های لازم را در

سیاست‌های اسکان مجدد اگرچه با عنوان بهترین شیوه برای کمک به کشاورزان صورت گرفت؛ اما تفاوت زیادی در عملکرد آن در بیش از یک دهه به وجود نیامد و اثرات مثبت اندکی از این برنامه‌ها حاصل شد (Chiremba & Masters, 2003, 113). شاید بتوان نبود برنامه‌ریزی جامع و تفصیلی را عامل عمدی‌ای در ضعف اجرای پروژه‌های اسکان مجدد دانست (رضوانی، ۱۳۸۳: ۱۸۷).

لذا در انتخاب محل و مکانیابی سکونتگاه‌های روستایی رعایت اصول و ابعاد توسعه پایدار که مورد وفاق عام است، از الزامات بنیادی به شمار می‌رود. برای توسعه پایدار از دیدگاه‌های مختلف، ابعاد گوناگونی در نظر گرفته می‌شود. اما آنچه که به عنوان ابعاد اصلی این نوع رویکرد به توسعه مطرح می‌گردد، عبارت است از:

- بعد محیطی - اکولوژیکی؛
- بعد اجتماعی - فرهنگی؛
- بعد اقتصادی؛
- بعد نهادی - سیاسی؛
- بعد کالبدی - فضایی (سعیدی، ۱۳۸۷: ۷).

با توجه به این تفاسیر می‌توان ضوابط مکانیابی را در چند دسته مورد توجه قرار داد:

ضوابط محیطی - اکولوژیکی

تفکر جابه‌جایی یک مجتمع زیستی از محل استقرارش به منظور حل مشکلات زیست محیطی و آسیب پذیری آن، زیربنای فلسفی جابه‌جایی‌ها است (آیسان و دیوس، ۱۳۸۵، ۵۲). گرچه ضوابط یا ویژگی‌های محیطی - اکولوژیکی از مهم‌ترین و بنیادی‌ترین اصولی است که بایستی در هرگونه مکانیابی مورد توجه قرار گیرد، ولیکن در اغلب موارد مورد غفلت واقع می‌شود. از این رو در بسیاری از موارد اعتبارات هزینه شده برای استقرارهای جدید انسانی به ویژه در پروژه‌های اضطراری همچون

- وضعیت راههای مختلف ارتباطی و امکان دسترسی به آنها؛
- برخورداری از تأسیسات مختلف خدماتی؛
- فاصله از سکونتگاه‌های پیرامونی، اعم از روستایی و شهری؛
- فاصله تا نزدیکترین سکونتگاه مرکزی؛
- امکان و دامنه دسترسی به مصالح ساختمانی بومی و غیربومی؛
- امکان ساخت و ساز مسکن و تأسیسات مرتبط با آن؛
- جایگاه عملکردی مشخص در تعاملات فضایی(سعیدی، ۱۳۸۷: ۱۰).

قبل از اعلام نیاز به کمک از منابع خارجی، شناخت از نیروها و امکانات داخلی، مصالح محلی و تخصص‌های بومی برای احیای اقتصادی امری حیاتی است(آیسان و دیویس، ۱۳۸۵، ۶۲).

ضوابط نهادی - سیاسی

موافقیت در عملیات اسکان مجدد به توانایی‌های مقامات دولتی برای برنامه‌ریزی و هماهنگی با گروه‌های گوناگون درگیر در این فرایند بستگی دارد. حمایت‌های سیاسی می‌بایست از بالاترین سطح دولت و از کانال‌های مناسب برنامه‌ریزی، سیاستگذاری مالی و اجرایی صورت پذیرد و از ابتدا تا انتهای کار بدون وقفه ادامه یابد(آیسان و دیویس، ۱۳۸۵، ۶۲). اگر این حمایت‌ها به صورتی مناسب به وجود آید، می‌توان به یک بازتوانی پس از جایه‌جایی‌ها امیدوار بود.

شناخت اجمالي روستایي مورد مطالعه

روستای اسلامیه از توابع دهستان لومار بخش شیروان، شهرستان شیروان چرداول استان ایلام می‌باشد که به دلیل مشکلاتی از قبیل کمبود فضا جهت ساخت و ساز و عبور و مرور و مشکلات بهداشتی، فرایند جایه‌جایی آن از سال ۱۳۸۴ شروع گردید(منبع: دهیاری روستای اسلامیه).

بازسازی کالبدی نیز فراهم آورد که این امر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. یک بازتوانی موفق نه تنها در غالب تعداد واحدهای احداث شده خودنمایی می‌کند، بلکه در عین حال در نیروهای بالقوه مردمی و سازمان‌های محلی و اهداف توسعه بلند مدت اجتماعی و اقتصادی جامعه متجلی می‌شود(آیسان و دیویس، ۱۳۸۵، ۴۸).

ضوابط حقوقی

وضعیت مشخص حقوقی در بهره‌گیری از اراضی و عرصه‌های پیرامونی از اهم مواردی است که باید در هرگونه مکانیابی مورد توجه و تأکید قرار گیرد. اراضی محدوده انتخابی باید از هر جهت از لحاظ مالکیت، چرای سنتی دام و سایر موارد حقوقی عرفی جمعیت بومی محل مستثنی باشد(سعیدی، ۱۳۸۷: ۱۰). زیرا تجربیات گذشته نشان داده است که لحاظ نکردن موارد حقوقی منجر به بروز تنש‌های قومی گردیده است(رضوانی، ۱۳۸۳: ۱۸۸).

ضوابط فضایی - عملکردی

سرزمین‌ها، مناطق و واحدهای سکونتگاهی اعم از شهری یا روستایی، کانون‌های زیستی منزوى و مجزایی نیستند که زندگی و فعالیت در آن‌ها صرفاً ابعاد محیطی، اجتماعی و اقتصادی و به عبارت دیگر تنها ابعادی درون سکونتگاهی داشته باشند. بلکه در واقع دامنه و نوع کنش متقابل موجود میان آن‌ها در سطوح مختلف می‌توان در عمل زمینه‌های توسعه را هموار یا در صورت فقدان یا نارسایی حتی محدود سازد. با این حال در شاخص گذاری‌های گوناگون برای مکانیابی براساس توسعه پایدار روستایی نباید این بعد اساسی، یعنی بعد فضایی - عملکردی نادیده گرفته شود و صرفاً ابعاد محیطی، اجتماعی و اقتصادی مدنظر قرار گیرند. بنابراین ضوابط فضایی - عملکردی مستلزم توجه به معیارهای زیر است:

در صد دارای سواد هستند. همچنین محل کار ۵۶/۸ در صد سرپرستان در داخل روستا و محل کار ۴۳/۲ در صد دیگر در خارج از روستا قرار دارد. از نظر شغلی نیز ۵۰ در صد سرپرستان به مشاغل کشاورزی و دامداری، ۱۳/۶ در صد به مشاغل دولتی و ۳۶/۴ در صد نیز به مشاغل آزاد اشتغال دارند.

یافته‌های تحلیلی

بررسی وضعیت مسکن و اعتبارات اختصاص یافته به این بخش و آزمون فرضیه اول

در زمینه مسکن روستائیان، شاخص‌هایی به شرح جدول شماره ۱ مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. براساس مطالعات صورت گرفته، در زمینه زمین‌های واگذاری، اغلب کسانی که در رابطه با این سؤال گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد را انتخاب کرده‌اند، یا دارای شغل غیر دامداری بوده‌اند یا پس از جابه‌جایی به سایت جدید اشتغال به دامداری را ترک کرده‌اند. لذا منازل آنان صرفاً کارکرد سکونتی دارند. از طرف دیگر، افرادی که از میزان زمین‌های واگذاری ناراضی بوده‌اند، کم بودن مساحت زمین، بالا بودن بعد خانوار و نیاز به فضای لازم برای ساخت اصطبل و انبار را دلیل برآورده ننمودن نیازهای آن‌ها توسط زمین واگذاری بیان نموده‌اند.

روستای اسلامیه طبق سرشماری سال ۱۳۸۵ دارای ۸۱ خانوار و ۳۶۴ نفر جمعیت می‌باشد. بررسی‌های میدانی نگارندگان نشان می‌دهد که پس از سرشماری سال ۱۳۸۵، تعداد خانوارهای روستای اسلامیه به ۸۵ خانوار افزایش پیدا کرده است که از این تعداد ۷۹ خانوار (۹۲/۹۴ درصد) در سایت جدید و ۶ خانوار (۷/۰۶ درصد) در سایت قدیم ساکن هستند.

در سایت جدید روستای اسلامیه به هر خانوار به طور میانگین مقدار ۴۰۰ متر زمین واگذار شده است. روستا دارای دهیاری و شورای اسلامی می‌باشد. خانه بهداشت و همچنین دو واحد تجاری از جمله یک واحد نانوایی در سایت جدید استقرار پیدا کرده‌اند اما اهالی روستا جهت امورات مذهبی و آموزشی از امکانات سایت قدیم استفاده می‌نمایند.

یافته‌های توصیفی

یافته‌های توصیفی این پژوهش نشان می‌دهد که ۸۱/۸ در صد سرپرستان خانوارها مرد و ۱۸/۲ در صد زن هستند. از نظر سنی ۳۸/۶ در صد سرپرستان دارای سن پایین تر از ۴۰ سال، ۳۸/۶ در صد دارای سن مابین ۶۰-۴۰ سال و ۲۲/۷ در صد دارای سن بالاتر از ۶۰ سال هستند. از نظر سواد ۴۳/۲ در صد سرپرستان خانوارها بی‌سواد و ۵۶/۸

شاخص‌ها	نگرش روستائیان	خیلی زیاد	خیلی کم	متوسط	زیاد	کم	خیلی کم
تناسب زمین‌های واگذاری جهت ساخت و ساز با نیاز روستائیان				۳۴/۱	۳۱/۸	۱۵/۹	۴/۵
تناسب واحد مسکونی با تعداد افراد خانوار				۳۴/۱	۲۹/۵	۷/۸	۷/۸
میزان نیازمندی به اعتبارات بانکی جهت ساخت منزل مسکونی				۲۷/۳	۳۱/۸	۲/۳	۴/۵
میزان رضایت از نحوه و فرایند پرداخت اعتبارات مسکن (از زمان تشکیل پرونده تا پرداخت وام)				۳۶/۴	۲۵	۱۱/۴	۱۵/۹۰
وضعیت متقاضیان وام درخصوص مواجه شدن با مشکل در زمینه معرفی ضامن				۳۴/۱	۲۹/۵	۹/۱	۲۰/۰
میزان مطلوبیت عملکرد ناظر ساختمنانی در امر نظارت بر ساخت و ساز				۴۷/۷	۲۷/۳	۰	۲/۳
میزان تطبیق اعتبارات بانکی با هزینه ساخت واحد مسکونی				۳۶/۴	۰	۳۶/۴	۲۷/۳
میزان مناسب بودن سود اعتبارات بانکی				۴۰/۹	۲۰/۵	۲۲/۷	۷/۸

ج ۱. سنجش نگرش ساکنان سایت جدید روستای اسلامیه درخصوص شاخص‌های مسکن و اعتبارات. مأخذ: یافته‌های تحقیق.

در این پژوهش سؤالی با روستائیان مطرح گردید مبنی بر اینکه مساحت ساختمان احدهای شما تا چه حد با تعداد افراد خانوار شما تناسب دارد. در پاسخ به این سؤال، ۵۲/۲ درصد پاسخگویان گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد، ۳۴/۱ درصد گزینه متوسط و ۱۳/۶ درصد گزینه‌های کم و خیلی کم را مطرح کرده‌اند. تعدادی از روستائیان درباره این سؤال بیان داشتند که فرزندان ذکور آن‌ها که جزء خانوار آن‌ها می‌باشند، جهت پیدا کردن شغل از روستا مهاجرت نموده و لذا تنها پدر، مادر و دختران در منزل مسکونی سکونت دارند و فرزندان ذکور صرفاً در بعضی از ایام سال به منزل مراجعت می‌کنند.

در این پژوهش سؤالی با مضمون اینکه روستائیان به چه میزان به اعتبارات بانکی جهت ساخت منزل مسکونی نیازمند بودند مطرح گردید که نتایج این سؤال نشان‌دهنده نیازمندی بالای روستائیان به اعتبارات بانکی جهت ساخت و ساز در سایت جدید بوده است.

در زمینه میزان رضایت روستائیان از نحوه و فرایند پرداخت اعتبارات مسکن از زمان تشکیل پرونده تا پرداخت وام، ۳۶/۴۹ درصد گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد، ۳۶/۴ درصد گزینه متوسط و ۲۷/۳ درصد نیز گزینه‌های کم و خیلی کم را انتخاب نموده‌اند.

موضوع دیگری که در این بخش مورد بررسی قرار گرفت، مواجهه شدن روستائیان مقاضی اعتبارات با مشکل معرفی ضامن طبق ضوابط بانک مسکن بود که در این زمینه ۳۶/۳ درصد گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد، ۳۴/۱ درصد گزینه متوسط و ۲۹/۶ درصد گزینه‌های کم و خیلی کم را انتخاب نموده‌اند.

در زمینه مطلوبیت عملکرد ناظر ساختمانی نیز ۵۰ درصد روستائیان گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد را اعلام کردند و تنها ۲/۳ درصد اعلام کردند که عملکرد ناظر مطلوبیت خیلی کمی داشته است. اغلب روستائیان در این

زمینه ابراز داشته‌اند که ناظر به وظیفه خود عمل کرده، مسائل فنی را رعایت نموده و با نظارت ناظر مشکلات آن‌ها حل شده است. عده‌ای نیز اعلام نموده‌اند که ناظر به‌طور مدام در محل کار حضور نداشته است.

شاخص دیگر میزان تطابق اعتبارات بانکی ساخت مسکن با هزینه ساخت یک واحد مسکونی روستایی بود که اکثریت پاسخگویان اعلام نمودند که اعتبارات و هزینه‌ها به‌علت گران بودن مصالح با هم تطابق نداشته‌اند. همچنین درخصوص میزان مناسب بودن سود اعتبارات بانک مسکن از روستائیان نظر خواهی شد که در پاسخ ۲۹/۶ درصد گزینه‌های زیاد و خیلی زیاد، ۴۰/۹ درصد گزینه متوسط و ۲۹/۵ درصد گزینه‌های کم و خیلی کم را انتخاب نمودند. نتایج مطالعات این بخش از تحقیق، دیدگاه روستائیان را در خصوص شاخص‌های بخش مسکن و اعتبارات تخصیص یافته جهت ساخت مسکن، کمی بیش از حد متوسط ارزیابی نموده است (جدول ۲). لذا فرضیه اول پژوهش تأیید می‌گردد.

Test value (حد متوسط)	سطح معناداری	میانگین	آماره T	مؤلفه
۲۴	۰/۰۰۳	۲۵/۵۵	۳/۱۱۸	مسکن و اعتبارات

۲. ارزیابی دیدگاه ساکنان سایت جدید در خصوص شاخص‌های بخش مسکن و اعتبارات. مأخذ: یافته‌های تحقیق.

بررسی وضعیت شبکه معابر، دفع آب‌های سطحی و فاضلاب و آزمون فرضیه دوم

بررسی‌های لازم در این بخش نشان می‌دهد که روستائیان وضعیت معابر اصلی روستا را مناسب نمی‌دانند. پاسخگویان این سؤال، خاکی و ناهموار بودن معابر اصلی را دلیل نامناسب بودن آن‌ها اعلام نمودند و تعدادی که در زمینه وضعیت معابر اصلی نظر مثبتی داشتند، بر طراحی

سهولت دسترسی روستاییان به خدمات زیربنایی و روبنایی و آزمون فرضیه سوم

براساس نتایج پرسشنامه‌های تکمیلی و جدول شماره ۵، در زمینه سهولت دسترسی به آب شرب می‌توان نتیجه گرفت که در زمینه آبرسانی به سایت جدید اقدامات خوبی صورت گرفته است. همچنین نتایج نشان می‌دهد که در زمینه برق رسانی به سایت جدید روستا اقدامات مناسبی صورت گرفته است به شکلی که ۹۳/۱ درصد اقدامات مناسبی در زمینه دسترسی به برق گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد را انتخاب نموده‌اند. در زمینه دسترسی به تلفن نیز ۴۵/۴ درصد گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد، ۳۴/۱ درصد گزینه متوسط و ۲۰/۴ درصد نیز گزینه‌های کم و خیلی کم را انتخاب نموده‌اند. در زمینه سهولت دسترسی به جاده اصلی با توجه به اینکه سایت جدید روستا در حاشیه جاده اصلی منطقه واقع شده است، اکثریت اهالی در این زمینه مشکل خاصی ندارند و تنها عده‌ای که منازل آن‌ها در فاصله دورتری از جاده واقع شده است، در این زمینه ناراضی بوده‌اند. در زمینه سهولت دسترسی به امکانات بهداشتی و درمانی اکثریت اهالی نظر مساعدی نداشتند، عدم رضایت اهالی در این زمینه در حالی است که در سایت جدید خانه بهداشت استقرار پیدا نموده و سایت نیز تا شهر لومار تنها حدود ۳ کیلومتر فاصله دارد و می‌تواند با مراجعته به این شهر از مرکز بهداشتی- درمانی مستقر در آن استفاده نمایند.

در زمینه سهولت دسترسی به اماکن ورزشی اهالی روستا نظر مساعدی ندارند، به شکلی که ۹۷/۷ درصد پاسخگویان در این زمینه گزینه خیلی کم را انتخاب نموده‌اند. به همین شکل در زمینه سهولت دسترسی به اماکن مذهبی نیز ۹۵/۵ درصد پاسخگویان گزینه خیلی کم و کم را انتخاب نموده‌اند و در زمینه اماکن آموزشی نیز ۹۷/۷ درصد پاسخگویان گزینه خیلی کم و کم را

مناسب معابر تأکید می‌نمودند. در زمینه معابر فرعی نیز اغلب روستاییان وضعیت آن‌ها را نامناسب می‌دانستند.

با توجه به عدم کانال کشی روستا، ۹۰/۹ درصد پاسخگویان در پاسخ سؤالی در زمینه مناسب بودن وضعیت دفع آب‌های سطحی، گزینه خیلی کم و ۶/۸ درصد گزینه کم را انتخاب نمودند. همچنین روستاییان وضعیت دفع فاضلاب‌های خانگی را نامناسب می‌دانستند به شکلی که عنوان کردند فاضلاب‌ها در داخل معابر جاری هستند و از لحاظ بهداشتی مشکلاتی را برای روستاییان به وجود آورده‌اند (در اینباره توجه کنید به جدول شماره ۳).

نگرش روستاییان شاخص	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	خیلی کم
مناسب بودن وضعیت معابر اصلی روستا	۵۹/۱	۱۱/۴	۹/۱	۱۳/۶	۷/۸	
مناسب بودن وضعیت معابر فرعی روستا	۶۳/۶	۱۵/۹	۹/۱	۹/۱	۲/۳	
مناسب بودن وضعیت دفع آب‌های سطحی و کانال کشی روستا	۹۰/۹	۷/۸	۰	۰	۲/۳	
مناسب بودن نحوه دفع فاضلاب‌های خانگی	۷۹/۵	۴/۵	۷/۸	۴/۵	۴/۵	

ج. ۳. نگرش ساکنان سایت جدید درخصوص شبکه معابر و دفع آب‌های سطحی و فاضلاب. مأخذ: یافته‌های تحقیق.

نتایج مطالعات این بخش از تحقیق، دیدگاه روستاییان را در خصوص وضعیت کالبدی سایت جدید روستا پایین‌تر از حد متوسط ارزیابی نموده است (جدول ۴). لذا فرضیه دوم این پژوهش تأیید می‌گردد.

Test value (حد متوسط)	سطح معناداری	میانگین	آماره T	مؤلفه
۱۲	۰/۰۰۰	۶۳۴	-۱۱/۳۳۲	وضعیت کالبدی

ج. ۴. دیدگاه ساکنان سایت جدید درخصوص وضعیت کالبدی سایت جدید روستای اسلامیه. مأخذ: یافته‌های تحقیق.

ورزشی آموزشی، مذهبی و تجاری رضایت ندارند. در مجموع نتایج مطالعات این بخش از تحقیق، دیدگاه روستائیان را در خصوص وضعیت دسترسی به خدمات زیربنایی و روبنایی را پایین‌تر از حد متوسط ارزیابی نموده است (جدول ۶). لذا فرضیه سوم این پژوهش رد می‌گردد.

انتخاب نموده‌اند. در زمینه دسترسی به اماکن تجاری نیز ۷۹/۵ درصد پاسخگویان گزینه‌های کم و خیلی کم را انتخاب نموده‌اند. این نتایج نشان می‌دهد که ساکنان سایت جدید روستا از لحاظ دسترسی به امکاناتی از قبیل آب، برق، تلفن و جاده اصلی رضایت نسبی بالای دارند ولی از لحاظ دسترسی به خدمات بهداشتی و درمانی،

اماکن تجاری	اماکن آموزشی	اماکن مذهبی	اماکن ورزشی	اماکن بهداشت و درمان	بهداشت	جاده اصلی	تلفن	برق	آب	
۴/۵	۰	۰	۰	۷/۸	۳۱/۸	۷/۸	۵۴/۵	۲۰/۵	خیلی زیاد	
۴/۵	۰	۴/۵	۰	۴/۵	۵۰	۳۸/۶	۳۸/۶	۳۸/۶	زیاد	
۱۱/۴	۲/۳	۰	۲/۳	۲۵	۴/۵	۳۴/۱	۲/۳	۳۷/۴	متوسط	
۱۵/۹۰	۷/۸	۲/۳	۰	۲۷/۳	۷/۸	۴/۵	۲/۳	۲/۳	کم	
۷۳/۶	۹۰/۹	۹۳/۲	۹۷/۷	۳۷/۴	۷/۸	۱۵/۹	۲/۳	۲/۳	خیلی کم	

ج. ۵. نگرش ساکنان سایت جدید درخصوص سهولت دسترسی به خدمات زیربنایی و روبنایی. مأخذ: یافته‌های تحقیق.

Test value (حد متوسط)	سطح معناداری	میانگین	آماره T	مؤلفه
۲۴	۰/۰۰۵	۲۲/۴۳	-۲/۹۵	دسترسی به خدمات

ج. ۶. ارزیابی دیدگاه ساکنان سایت جدید درخصوص وضعیت کالبدی سایت جدید روستای اسلامیه. مأخذ: یافته‌های تحقیق.

روستا مشارکت داشته‌اند. ۴۷/۸ درصد اعلام کرده‌اند که به میزان کم یا خیلی کم در فرایند طرح مشارکت داشته‌اند. در زمینه میزان مشارکت روستائیان در تعیین میزان زمین و اگذاری، تنها ۱۱/۴ درصد در این زمینه گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد را انتخاب نموده‌اند.

در رابطه با میزان مشارکت روستائیان در زمینه تقسیم قطعات زمین، ۴۵/۵ درصد گزینه خیلی کم، ۱۱/۴ درصد گزینه کم و ۲۷/۳ درصد گزینه متوسط را انتخاب نمودند و تنها ۱۵/۹ درصد گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد را انتخاب نموده‌اند.

بررسی میزان مشارکت روستائیان در اجرای طرح جابه‌جاوی روستا و آزمون فرضیه چهارم

مشارکت روستائیان در پروژه‌های روستایی نقش حائز اهمیتی در موقوفیت پروژه‌ها دارد. زیرا مشارکت منجر به همکاری آنان در اجرای پروژه‌ها می‌گردد و پروژه سریعتر و با کارآمدی بهتری به نتیجه می‌رسد. لذا در این پژوهش به بررسی وضعیت مشارکت روستائیان در طرح جابه‌جاوی روستای اسلامیه پرداخته شده است (جدول ۷). براساس مطالعات صورت گرفته، ۲۹/۵ درصد روستائیان اعلام کرده‌اند که خیلی زیاد یا زیاد در فرایند طرح جابه‌جاوی

خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	نگرش روستائیان	شاخص
۳۶/۴	۱۱/۴	۲۲/۷	۱۵/۹	۱۳/۶	میزان مشارکت روستائیان در مکانیابی سایت جدید روستا	
۴۰/۰	۲۰/۵	۲۲/۷	۹/۱	۲/۳	میزان مشارکت روستائیان در تعیین میزان زمین و اگذاری	
۴۰/۰	۱۱/۴	۲۷/۳	۱۱/۴	۴/۵	میزان مشارکت روستائیان در زمینه نحوه تقسیم قطعات زمین	
۲۹/۵	۳۱/۸	۱۱/۴	۲۷/۳	۰	مشارکت در نحوه بازپرداخت و قسط‌بندی وامها	
۵۹/۱	۹/۱	۲۹/۵	۲/۳	۰	توجه به نظر اهالی در اولویت بندی فعالیت‌های عمرانی روستا	

ج. ۷. میزان مشارکت روستائیان در طرح جابه‌جاوی روستای اسلامیه. مأخذ: یافته‌های تحقیق.

دامداری، ۶۶ درصد پاسخگویان گزینه‌های کم و خیلی کم را پاسخ گفته‌اند.

شناخت	تگریش روستاییان	خیلی زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
میزان رونق فعالیتهای پخش کشاورزی پس از جابه‌جایی روستا	۱۳/۶	۱۵/۹	۲۲/۷	۱۱/۴	۳۶/۴
میزان رونق فعالیتهای پخش دامداری پس از جابه‌جایی روستا	۲/۳	۹/۱	۲۲/۷	۲۰/۵	۴۵/۵
میزان فرصت‌های شغلی ایجاد شده برای روستاییان پس از جابه‌جایی روستا	۴/۵	۱۱/۴	۲۷/۳	۱۱/۴	۴۵/۵

ج ۹. دیدگاه ساکنان سایت جدید در خصوص تأثیر جابه‌جایی روستای اسلامیه بر معیشت آنها. مأخذ: یافته‌های تحقیق.

همچنین در زمینه میزان فرصت‌های شغلی ایجاد شده برای روستاییان پس از جابه‌جایی روستا، ۵۶/۹ درصد پاسخگویان گزینه‌های خیلی کم و کم، ۲۷/۳ درصد گزینه متوسط و ۱۵/۹ درصد پاسخگویان به دلیل ایجاد فرصت‌های شغلی در بخش ساخت و ساز، گزینه‌های زیاد و خیلی زیاد را پاسخ گفته‌اند. لذا نتایج نشانگر تأثیر منفی جابه‌جایی روستا بر معیشت روستاییان می‌باشد.

نتایج مطالعات این بخش از تحقیق، دیدگاه روستاییان در خصوص تأثیر جابه‌جایی روستای اسلامیه بر معیشت روستاییان را پایین‌تر از حد متوسط ارزیابی نموده است (جدول ۱۰). لذا فرضیه پنجم این پژوهش تأیید می‌گردد.

وضعیت کالبدی	مؤلفه	آماره T	میانگین معناداری سطح	Test value (حد متوسط)
-۸/۴۴۸	۱۰/۹۰۹۱	۰/۰۰۰	۱۵	وضعیت کالبدی

ج ۱۰. دیدگاه ساکنان سایت جدید در خصوص تأثیر طرح جابه‌جایی روستای اسلامیه بر معیشت روستاییان. مأخذ: یافته‌های تحقیق.

بررسی شاخص‌های مربوط به رضایتمندی روستاییان و آزمون فرضیه ششم در رابطه با سنجش میزان رضایتمندی روستاییان در سایت جدید ۵ شاخص به شرح جدول ۱۱ مورد سنجش

در رابطه با میزان مشارکت روستاییان در نحوه قسط‌بندی و بازپرداخت تسهیلات بانکی ساخت مسکن، می‌توان به این نتیجه رسید که روستاییان به شکل لازم و کافی در نحوه قسط‌بندی و بازپرداخت تسهیلات بانکی ساخت مسکن مشارکت نداشته‌اند. همچنین در زمینه توجه به نظر اهالی در اولویت‌بندی فعالیتهای عمرانی روستا در مجموع ۶۸/۲ درصد گزینه‌های کم و خیلی کم را انتخاب نمودند. نتایج مطالعات این بخش از تحقیق، دیدگاه روستاییان را در خصوص میزان مشارکت روستاییان در فرایند اجرای طرح جابه‌جایی روستای اسلامیه پایین‌تر از حد متوسط ارزیابی نموده است (جدول ۸). لذا فرضیه چهارم این پژوهش تأیید می‌گردد.

وضعیت کالبدی	مؤلفه	آماره T	میانگین معناداری سطح	Test value (حد متوسط)
-۸/۴۴۸	۱۰/۹۰۹۱	۰/۰۰۰	۱۵	وضعیت کالبدی

ج ۸. دیدگاه ساکنان سایت جدید درباره میزان مشارکت روستاییان در اجرای طرح جابه‌جایی روستای اسلامیه. مأخذ: یافته‌های تحقیق.

بررسی تأثیر جابه‌جایی روستا بر معیشت روستاییان و آزمون فرضیه پنجم در رابطه با سنجش میزان تأثیر جابه‌جایی روستا بر معیشت روستاییان سه شاخص مورد بررسی قرار گرفت (جدول ۹). درباره میزان تأثیر جابه‌جایی روستا بر رونق فعالیتهای کشاورزی، ۴۷/۸ درصد پاسخگویان با این توجیه که با جابه‌جایی روستا از زمین‌های خود دور شده‌اند و به همین دلیل کشاورزی آن‌ها کاهش یافته است، گزینه‌های کم و خیلی کم، ۲۲/۷ درصد گزینه متوسط و ۲۹/۵ درصد گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد را پاسخ گفته‌اند که این گروه بالا رفتن هزینه‌های زندگی و ضرورت افزایش درآمد جهت بازپرداخت وام‌های دریافتی جهت ساخت مسکن را دلیل رونق بخش کشاورزی دانسته‌اند. در خصوص تأثیر جابه‌جایی روستا بر رونق فعالیت‌های

نگرش روستائیان					
شناخت	خیلی زیاد	خیلی	متوسط	زیاد	کم
میزان رونق فعالیت‌های بخش کشاورزی پس از جابه‌جایی روستا	۴/۵	۶۵/۹	۲۳/۲	۱۸/۲	۹/۱
میزان رونق فعالیت‌های بخش دامداری پس از جابه‌جایی روستا	۲۷/۳	۵۲/۳	۲۰/۴	۰	۰
میزان فرصت‌های شغلی ایجاد شده برای روستائیان پس از جابه‌جایی روستا	۳۱/۸	۵۹/۱	۷/۸	۲/۳	۰
میزان رضایتمندی از مکان انتخاب شده برای سایت جدید روستا	۱۵/۹	۶۳/۶	۱۸/۲	۲/۳	۰

ج ۱۱. سنجش میزان رضایتمندی ساکنان سایت جدید روستای اسلامیه. مأخذ: یافته‌های تحقیق.

مؤلفه	T آماره	Mیانگین معناداری	حد متوسط (Test value)
وضعیت کالبدی	۱۲/۴۴۸	۱۹/۵۶۸۲	۰/۰۰۰

ج ۱۲. دیدگاه ساکنان سایت جدید درخصوص میزان رضایتمندی آنها از سایت جدید. مأخذ: یافته‌های تحقیق.

نتیجه

در جابه‌جایی سکونتگاه‌های روستایی با استی گروه‌های هدف را در تمام مراحل جابه‌جایی، از جمله برنامه‌ریزی، اجرا و نظارت مشارکت داد تا بتوان نهایت رضایتمندی را برای گروه‌های هدف به وجود آورد.

در رابطه با شاخص‌های مسکن و اعتبارات اعطایی جهت ساخت مسکن نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که کسانی که به فعالیت‌های دامداری و کشاورزی اشتغال دارند معتقدند که زمین و اگزاری به آنان بهدلیل ضرورت احداث اصطبیل و انبار، توانسته است نیازهای آنها را برطرف کند. از طرفی بخشی از آنان عنوان کردند که منازل احتمالی توانسته است نیاز سکونتی آنها را تأمین کند. در خصوص اعتبارات ساخت مسکن، اکثریت قریب به اتفاق آنان اعلام نموده‌اند که به اعتبارات جهت ساخت و ساز نیاز داشته‌اند، اما محدود بودن اعتبارات،

قرار گرفته شده است. یکی از این شاخص‌ها، بالا رفتن انگیزه ماندگاری در روستا با سکونت در سایت جدید است. نتایج مطالعات در رابطه با این شاخص نشان می‌دهد که ۷۰/۴ درصد پاسخ‌گویان با این عقیده که سایت جدید وضعیت بهتری را برای زندگی آنان فراهم نموده است، گزینه‌های زیاد و خیلی زیاد، ۲/۳ درصد گزینه متوسط و ۳۷/۳ درصد پاسخ‌گویان بهدلیل کمبود فرصت‌های شغلی در سایت جدید گزینه‌های کم و خیلی کم را پاسخ گفته‌اند. در پاسخ به سؤال میزان رضایتمندی روستائیان از طرح جابه‌جایی روستا، ۷۹/۶ درصد پاسخ‌گویان گزینه‌های زیاد و خیلی زیاد را پاسخ گفته‌اند که این نتایج نشان‌دهنده بالا بودن میزان رضایتمندی روستائیان از طرح جابه‌جایی روستا می‌باشد.

درباره میزان سازگاری با همسایگان در سایت جدید، نتایج مطالعات این پژوهش نشان می‌دهد که ۹۰/۹ درصد پاسخ‌گویان به میزان زیادی با همسایگان خود در سایت جدید سازگاری دارند. بالا بودن میزان احساس راحتی و آسایش روستائیان می‌تواند یکی از فاکتورهای موقفيت طرح جابه‌جایی روستا باشد. مطالعات نشان می‌دهد که ۷۹/۵ درصد پاسخ‌گویان در حد بالایی در سایت جدید احساس آسایش و راحتی دارند.

از دیگر شاخص‌های مورد بررسی در این پژوهش، میزان رضایتمندی روستائیان از مکان انتخاب شده برای سایت جدید روستا می‌باشد که ۷۹/۶ درصد آنها، گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد را انتخاب نموده‌اند که نشان‌دهنده رضایت اکثر آنان از مکان انتخاب شده برای سایت جدید روستا می‌باشد.

نتایج مطالعات این بخش از تحقیق میزان رضایت روستائیان از سایت جدید اسلامیه را بالاتر از حد متوسط مورد ارزیابی قرار داده است (جدول ۱۲). لذا فرضیه ششم پژوهش تأیید می‌گردد.

کمتر از حد متوسط مورد رضایت آنها بوده است. در پایان نیز وضعیت رضایتمندی ساکنان سایت در ابعاد مختلف مورد بررسی قرار گرفت که نتایج مطالعات نشان می‌دهد که اکثریت روستائیان از طرح جابه‌جایی روستا و مکان انتخابی برای آن راضی بوده‌اند، با همسایگان خود سازگاری زیادی دارند، احساس آسایش و راحتی زیادی دارند و انگیزه ماندگاری‌شان در روستا افزایش پیدا کرده است.

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که طرح جابه‌جایی روستا در حالت کلی توانسته است رضایت روستائیان را تأمین کند و روستائیان با دید مثبت به آن نگاه می‌کنند. اما از پاره‌ای جهات ابراز داشته‌اند که اقدامات لازم در سایت جدید به شکل مناسب انجام نگرفته است.

ارائه راهکارها

با استناد به اطلاعات ارائه شده و با توجه نتایج مطالعات صورت گرفته، راهکارهایی به دو صورت کلی جهت اجرا در طرح‌های مشابه و خاص در رابطه با رفع کاستی‌های سایت روستای مورد مطالعه ارائه می‌شود.

الف) راهکارهای کلی

- آماده‌سازی سایت از جمله معابر، کانال‌ها و سیستم دفع فاضلاب و مهیا نمودن خدماتی از جمله برق و آب قبل از اسکان؛

- توجه بیشتر به مشارکت گروه‌های هدف در فرایند انجام کار؛

- رعایت تناسب زمین‌های واگذاری به روستائیان با نیازها و شغل آنها؛

- توجه به معیشت روستائیان در طرح‌های جابه‌جایی؛

- افزایش اعتبارات بانکی ساخت مسکن متناسب با هزینه ساخت یک واحد مسکونی؛

- تسهیل در فرایند پرداخت اعتبارات از جمله پرونده‌سازی، معروفی ضامن و غیره؛

ناتوانی در معرفی ضامن معابر و ناتوانی در بازپرداخت اقساط مشکلاتی را برای آنها فراهم نموده است. همچنین درمورد عملکرد ناظر ساختمانی، بیشتر دیدگاه مثبتی داشته‌اند. در مجموع با توجه به نتایج صورت گرفته از آزمون t می‌توان گفت که وضعیت مسکن و اعتبارات از دیدگاه ساکنین مورد رضایت قرار گرفته است.

ساکنان سایت جدید روستای اسلامیه در رابطه با مناسب بودن وضعیت معابر و دفع آب‌های سطحی و فاضلاب با توجه به منفی بودن آماره t دیدگاه منفی داشته‌اند و ابراز داشتند که وضعیت بد معابر، خاکی و ناهموار بودن آنها و همچنین عدم کanal کشی روستا و جاری شدن فاضلاب‌ها در داخل معابر مشکلاتی را برای آنها ایجاد نموده است.

در زمینه دسترسی به خدمات زیربنایی و روبنایی، روستائیان در زمینه دسترسی به خدماتی از جمله آب، برق، تلفن و جاده اصلی دیدگاه مثبتی داشته‌اند. اما وضعیت دسترسی به خدمات بهداشتی- درمانی، اماکن ورزشی، آموزشی و تجاری را نامناسب دانسته‌اند. نهایتاً از دیدگاه ساکنین دسترسی به خدمات آنها با توجه به مقدار آزمون t از حد متوسط پایین‌تر بوده است.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که اغلب روستائیان در زمینه مراحل اجرایی طرح جابه‌جایی روستا و در اموراتی از جمله مکانیابی سایت، تعیین مقدار زمین واگذاری، نحوه تقسیم قطعات و اولویت بندی فعالیت‌های عمرانی مشارکت چندانی نداشته‌اند. در بحث معیشت نیز اکثر پاسخگویان عنوان کردند که پس از جابه‌جایی روستا فعالیت آنان در بخش کشاورزی به علت دور شدن از زمین‌ها و دامداری به علت کمبود فضا و ناتوانی مالی کمتر شده است و جابه‌جایی روستا نیز نتوانسته است فرصت‌های شغلی جدیدی را برای آنها ایجاد کند. بنابراین در این دو بخش (مشارکت روستائیان و معیشت آنها) دیدگاه روستائیان با توجه به منفی بودن آزمون t

- تقسیط و نحوه بازپرداخت و امها متناسب با توان مالی متضایان؛
- برنامه‌ریزی جهت دسترسی گروه‌های هدف به خدماتی از جمله اماکن ورزشی، مذهبی، تجاری و بهداشتی - درمانی ب) راهکارهای مربوط به روستایی مورد مطالعه
- بهسازی و آسفالت معابر اصلی و فرعی روستا؛
- کanal کشی روستا به منظور دفع آب‌های سطحی و فاضلاب‌های خانگی؛
- احداث مسجد در سایت؛
- استقرار واحدهای تجاری مورد نیاز در سایت؛
- توجه به نظر ساکنان سایت در اولویت بندی فعالیت‌های عمرانی.

فهرست منابع

- آیسان، یاسمن؛ دیویس، یان. (۱۳۸۵)، معماری و برنامه‌ریزی بازسازی، ترجمه علیرضا فلاحتی، چاپ دوم، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
 - افراده و هواسی. (۱۳۹۰)، تحلیلی بر نقش وام مسکن در توسعه روستایی، مورد: دهستان سیدابراهیم دهلران، فصلنامه علمی - پژوهشی جغرافیا، سال نهم، شماره ۳۱، صص ۷۷-۵۵.
 - حافظ نیا، محمد رضا. (۱۳۸۹)، مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، چاپ هفدهم، انتشارات سمت، تهران.
 - حبیب، فرج؛ گرانی، سید امیرحسین؛ مختاراد امرئی، سید مصطفی؛ رحیم‌بخش، فاطمه. (۱۳۸۹)، تحلیل استحالیه نشانه‌های سکونتگاهی روستای «باباپشمان استان لرستان» پس از جایه‌جایی با تأکید بر نشانه‌های مسکن روستایی، مجله مدیریت شهری، شماره ۲۵، صص ۲۰۲-۱۸۷.
 - خبرگزاری مهر
 - دهیاری روستای اسلامیه
 - رحمانی فصلی؛ عبدالرضا و یونس کاویانی. (۱۳۸۸)، اثربخشی اعتبارات خرد در بهسازی مساکن روستایی، مورد مطالعاتی: سکونتگاه‌های روستایی شهرستان سقز، فصلنامه جغرافیا، سال هفتم، شماره ۲۳، صص ۴۶-۲۹.
 - رضوانی، محمدرضا. (۱۳۸۳)، مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی توسعه روستایی در ایران، انتشارات قومس، تهران.
 - سایت بنیاد مسکن انقلاب اسلامی کشور
- Chiremba, S., & Masters, W (2003): The Experience of Resettled Farmers in Zimbabwe, African Studies Quarterly, Vol. 7, NO. 2 & 3, pp: 97- 117.
- Jones, p (2005): Issues from Village Relocation, NAFRI.
- Mortazavi S. M. H (2006): Everlasting Exodus: Rural Relocation Studied, Sofreh. Spring- Summer, n: 15 (42), pp: 112- 127.
- Munshifwa, E. K (2007): Migration, Land Resettlement and Conflict at Kambilombilo Resettlement Scheme on the Copperbelt: Implications for Policy, Copperbelt University School of Built Environment P.O Box 21692 Kitwe. www.roostannews.ir.
- World Bank Environment Department (WBED), (1996): Resettlement and Development: The Bankwide Review of Projects Involving Involuntary Resettlement, 1986-1993. Environment Department Paper No. 032, Resettlement Series. Washington, D.C.: World Bank.